

УДК 378:330.341.1(045)

ЗЕЛЕНИН Ю. М.,

аспірант кафедри стратегії підприємств

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ТА ХАРАКТЕР ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми освіти дорослих у сучасних соціально-економічних умовах. Проаналізовано принципи та пріоритетні напрями розвитку як європейської, так і національної освіти дорослих. Акцентовано увагу на соціально-економічній необхідності функціонування системи освіти дорослих. Наголошено, що основою для розробки нормативної та науково-методичної бази освіти дорослих мають бути комплексний аналіз та оцінка тематичного спектру навчальних потреб дорослих, можливостей їх задоволення, оцінка якості, територіальної і фінансової доступності різних типів освітніх програм.

Ключові слова: освіта дорослих; продовжена освіта; подальша освіта; відновлювана освіта, перманентна освіта; освіта протягом життя.

Зеленин Ю. Н., аспірант кафедри стратегії підприємств ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

КЛЮЧЕВЫЕ ПРИНЦИПЫ И ХАРАКТЕР ТРАНСФОРМАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ

Аннотация. В статье обоснована актуальность проблемы образования взрослых в современных социально-экономических условиях. Проанализированы принципы и приоритетные направления развития как европейского, так и национального образования взрослых. Акцентируется внимание на социально-экономической необходимости функционирования системы образования взрослых. Отмечено, что основу для разработки нормативной и научно-методической базы образования взрослых должны составлять комплексный анализ и оценка тематического спектра учебных потребностей взрослых, возможностей их удовлетворения, оценка качества, территориальной и финансовой доступности разных типов образовательных программ.

Ключевые слова: образование взрослых; продолженное образование; дальнейшее образование; возобновляемое образование, перманентное образование; образование в течение жизни.

Zelenin Y.M., post-graduate student of the Department of Enterprise Strategy of the SHEE "Kiev National Economic University named after Vadim Getman"

KEY PRINCIPLES AND TRANSFORMATION CHARACTER OF ADULT EDUCATION

Annotation. The urgency of the problem of adults in modern socio-economic conditions is substantiated in the article. The principles and priority directions of the development of both European and national adult education are analyzed. Attention is focused on the socio-economic need for the functioning of the adult education system. It is noted that a comprehensive evaluation, analysis of the thematic range of the educational needs of adult citizens, as well as the possibilities for their satisfaction, the assessment of the quality, territorial and financial accessibility of different types of educational programs constitute the basis for the development of normative, scientific and methodological components of adult education.

Key words: adult education, continuing education, further education, recurrent education, permanent education, lifelong education.

Актуальність проблеми. Сучасне суспільство характеризується унікальною єдністю науки, освіти і економіки. Суперечлива взаємодія цих сфер суспільного життя визначається з одного боку, тим, що в силу своєї певної консервативності освіта не встигає за досягненнями науки, особливо тих, які обумовлюють розвиток нових інформаційних та виробничих технологій. Це призводить до функціональної неграмотності і, як наслідок, до технологічного безробіття, що породжує у дорослих потребу у безперервній освіті. З іншого боку, високий темп зміни технологій виробництва і динаміка соціально-економічних процесів зумовлюють відставання самих наук. Загостренню суперечностей між наукою, освітою та економікою сприяє необхідність професійної адаптації випускників ВНЗ, а також підвищення кваліфікації або перепідготовки внутрішньо переміщених осіб, біженців, безробітних. Це обумовлює необхідність розвитку системи освіти дорослих або додаткової професійної освіти.

Сучасна система освіти для дорослих поки що не сформована як цілісна концепція, а є, скоріше, розрізненим комплексом центрів і структур, що виникають у вищих навчальних закладах і, безпосередньо, в компаніях. У багатьох з них переважають традиції «передачі готових знань», є недостатня матеріально-технічна та інформаційна база, відсутня система підготовки викладачів.

Зазначене актуалізує необхідність розробки концепції безперервної освіти дорослих, яка повинна містити місію, провідні ідеї та принципи, основні функції, відносини з іншими ланками освіти, наукою, економікою, соціальною практикою суспільства в цілому, виходячи з яких повинні бути розроблені стратегія, шляхи і конкретна програма розвитку системи освіти дорослих.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок до розробки філософських засад освіти у XXI столітті зробили такі вчені як І. Зязюн, Б. Гершунський, вивченню освіти дорослих у загальноцивілізаційному контексті присвятили свої праці такі дослідники як І. Колеснікова, Л. Лєсохіна, І. Литовченко, О. Огієнко, В. Онушкін, Н. Тоскіна; обґрунтуванням теоретичних та методологічних засад освіти дорослих займалися такі вітчизняні вчені: Л. Лук'янова, С. Архипова, О. Аніщенко, Л. Сігаєва, О. Щербак.

Метою статті є дослідження економічної природи, концептуальних засад, вихідних принципів та функцій системи освіти для дорослих, проявлення контурів її потенціалу та ролі у забезпеченні економічного та соціального розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід доводить, що основною складовою глобального становлення постіндустріальної, інформаційної економіки виступає підвищення ролі знань та інформації – надзвичайно важливих, необхідних ресурсів для розвитку суспільства, що кардинально трансформує всю систему суспільних відносин і практику економічного життя, оскільки знання та інформація мають специфічні, відмінні від традиційних, матеріально-речових елементів, властивості. Така ситуація докорінно змінює і роль самої людини, як носія і генератора інформації, так і суб'єкта економічних відносин. Особливого значення у такому контексті набуває освіта як сфера, призначенням якої є передача і розповсюдження знань та інформації задля забезпечення поступального всього розвитку суспільства.

Актуальність наукового пізнання економічної природи освіти, аналізу проблем її соціально-економічної ефективності зумовлюється, перш за все, зростанням ролі і значення освітнього потенціалу в забезпеченні суспільного прогресу. Водночас, вона пояснюється і складністю вирішення економічних проблем у такій важливій, специфічній царині суспільного життя як нематеріальне, духовне виробництво. З одного боку, освіта – це сфера, призначення якої – збереження і збагачення тих знань, якими володіє людство, духовний розвиток людини, культури, і цивілізації в цілому. З іншого – ця сфера за умов ринкової економіки функціонує на економічних засадах, потребує всебічного врахування суспільних витрат та оцінки одержаних результатів. Державний характер фінансування в Україні, відсутність орієнтації в діяльності закладів освіти на отримання прибутку не усувають необхідності ефективнішого використання коштів та всього потенціалу освітньої галузі.

Освіта виступає підсистемою відтворення основної продуктивної сили – робочої сили. Разом з тим вона є засобом наукової організації економічних відносин. У вузькому значенні освіта є сферою здійснення конкретної суспільної діяльності, системою, певним чином організованою, впорядкованою і спрямованою на досягнення конкретних цілей – це формальна система освіти. Функціонування такої системи соціально-економічної діяльності спричиняє необхідність налагодження власного ефективного механізму. Особлива складність цього завдання зумовлена специфікою освіти як суспільного блага, що не може продукуватися і розподілятися переважно за допомогою ринкового механізму.

Отже, освіта є потужним рушійним фактором соціально-економічного розвитку. Враховуючи теоретичну і практично-прикладну значимість раціоналізації форм організації економічної діяльності нині, як ніколи раніше, на передову позицію виходить необхідність аналізу соціальної та економічної ролі освіти у відтворювальних комплексах на різних рівнях економічного життя. Освіта сьогодні – фактор повномасштабної модернізації виробництва, гуманного та ефективного засобу організації суспільних відносин, адекватних потребам сучасної людини.

Значну цінність в середовищі бурхливих змін технологій виробництва та соціально-економічних відносин суспільства являє собою особистісний потенціал людини, його спроможність бути дійсним суб'єктом пізнавальної, соціальної, професійної та інноваційної діяльності. Таким чином, людина має розглядатися не тільки як робоча сила, рушій загального суспільного розвитку, а як його кінцева мета. Відповідно, освіта дорослих виступає сферою духовного виробництва, продукт якого – це приріст спеціальних здібностей, навичок, компетенцій фахівця, його можливостей компетентного і відповідального виконання професійних і громадських функцій, генерування нових ідей, технологій і рішень, підвищення загальної культури і моральності, забезпечення можливостей саморозвитку.

Зазначене спрямовує фокус наукового пізнання на дослідження системи освіти дорослих. Для визначення категорії безперервної освіти використовується ряд термінів. У сучасній літературі можна зустріти такі стійкі сполучення, як «освіта дорослих» (adult education); «продовжена освіта» (continuing education); «подальша освіта» (further education); «відновлювана освіта» (recurrent education) як освіта протягом всього життя шляхом чергування навчання з іншими видами діяльності, головним чином з роботою; «перманентна освіта» (permanent education); «освіта протягом життя» (lifelong education). У кожному із цих термінів зроблено акцент на певній стороні явища, але загальною є ідея довічної незавершеності освіти для дорослої людини.

Останнім часом все більш розповсюдженою є ідея «навчання протягом життя» (lifelong learning - LLL). Концепція LLL є досить динамічною. У 1970-1980-х рр. безперервна освіта була орієнтована на надання непривілейованим верствам населення можливості зміни свого статусу за рахунок підвищення освітнього рівня. На початку 2000-х рр. освіта протягом життя розглядалася переважно як засіб адаптації трудових ресурсів до швидких технологічних змін. Сьогодні в концепції LLL особлива увага приділяється мотивам особистісного зростання. Так, опитування, проведене серед громадян країн ЄС, засвідчило, що 70 % опитуваних людей

виявили бажання вчитися. При цьому 80 % вважають, що освіта має покращити їх професійне життя, а 72 % – особисте [2, 6].

Важливість даної проблеми особливо чітко окреслена в пріоритетних принципах розвитку освіти дорослих в Європі (2013 р.) Європейською Асоціацією Освіти дорослих на Європейській Комісії (Statement by the European Association for the Education of Adults on the European Commission's Communication on Rethinking Education) [1, 5]:

– зростання значення неформальної освіти дорослих: є нагальна необхідність й доцільність збільшення інвестицій в неформальне навчання, а також подальший розвиток, удосконалення різних методів та організаційних форм навчання на робочому місці. До речі, під час економічних трансформацій та криз розвиток неформального навчання є особливо важливим, оскільки це надає людям впевненості і стійкості в періоди економічної нестабільності;

– визнання необхідності подальшого поширення неперервної освіти. Важливим є саме комплексний підхід в організації формального, неформального, інформального навчання дорослих: зосередження уваги винятково на підвищенні кваліфікації працюючих фахівців, збільшенні робочих місць задля економічного зростання призведе до посилення нерівності в освіті;

– визнання громадянського суспільства основним партнером у розвитку освіти. Особлива увага акцентується на важливості роботи в цьому напрямі.

Концептуальне осмислення сутності безперервної освіти дорослих, розуміння його специфіки в загальній системі освіти і ролі в суспільстві, ґрунтується на аналізі та врахуванні наступних факторів:

– пріоритет духовного, інтелектуального та професійного потенціалу фахівців і керівників різного рівня, науки і культури в економічному і соціальному відродженні і процвітанні суспільства;

– врахування запитів щодо швидкого оновлення кадрового потенціалу, обумовленого зростаючою динамікою змін в науці, технологіях виробництва і в соціальних процесах, які відбуваються на глобальному і на національному рівнях;

– система соціокультурних та ментальних цінностей, цілей, потреб і мотивів дорослих людей, а також особливостей їх життєвого, пізнавального, соціального і професійного досвіду;

– процеси інтеграції освіти, науки і економіки, що проявляються, зокрема, у тяжінні форм організації навчальної діяльності до форм професійної діяльності фахівців і як наслідок система освіти дорослих переймає частину функцій наукового сектора.

Усвідомлення важливості освіти протягом життя для людського розвитку призвело на початку ХХІ століття до модернізації європейської політики у сфері освіти. Лісабонський саміт Ради Європи (березень 2000 р.) прийняв «Меморандум освіти протягом життя» (A Memorandum of Lifelong Learning) [2, 4]. В Меморандумі підкреслюється, що безперервна освіта повинна стати головною політичною програмою громадянського суспільства, соціальної єдності й зайнятості. Визначення безперервної освіти включає: отримання ступенів та дипломів у вільний час; професійні курси, в тому числі з метою підвищення кваліфікації персоналу; освіта для дорослих; друга освіта тощо. Також у Меморандумі було визначено шість принципів безперервної освіти.

Перший принцип, який визначено у Меморандумі – це принцип «Нові базові знання і навички для всіх». Дотримання цього вихідного положення дозволить гарантувати загальний неперервний доступ до освіти для набуття та актуалізації навичок, необхідних для гармонійного життя людини в інформаційному суспільстві. Цілком очевидно, на наш погляд, до таких вмінь можна віднести комп'ютерну грамотність, іноземні мови, технологічну культуру, підприємництво та соціальні навички.

Наступний принцип – це збільшення інвестицій в людські ресурси. Метою застосування цього вихідного положення є значне збільшення інвестицій в людські ресурси для підняття пріоритету найважливішого надбання Європи – її людей. В останніх документах ЄС пропонується, виходячи з основних засад соціального партнерства та успішного досвіду передових компаній, підвищувати капіталовкладення в людські ресурси.

Третім принцип виступає положення про необхідність широкого застосування інноваційних методик викладання й навчання. Ця першооснова створює умови для розробки нових методологій навчання для системи безперервної освіти протягом життя. З розвитком інформаційного суспільства освітні технології стають усе більше орієнтованими на користувача. Методи навчання як у формальній, так і в неформальній системі освіти повинні орієнтуватися на користувача, змінюватися в напрямку особистісної мотивації, критичного мислення й уміння навчатись.

Принцип побудови нової системи оцінки отриманої освіти докорінно змінює підходи до розуміння і визнання навчальної діяльності та її результатів, особливо у сфері неформальної та інформальної освіти. Визнання такої освіти допоможе підвищити мотивацію до безперервної освіти. Актуалізується потреба у розробці якісної системи «Акредитації попередньої і неформальної освіти» (Accreditation of Prior and Experiential Learning – APEL).

П'ятий принцип – це розвиток наставництва й консультування. Дотримання цього принципу забезпечує кожному протягом усього життя вільний доступ до інформації про освітні можливості та до необхідних консультацій і рекомендацій. Має бути створена постійна консультативна служба, яка надаватиме рекомендації в сфері освітнього, професійного та особистісного розвитку і буде орієнтована на інтереси та потреби активного користувача.

Останнім принципом Меморандуму є наближення освіти до місця проживання. Цілеспрямованість цього принципу є наближення освітніх можливостей до місця проживання споживачів за допомогою мережі навчальних та консультаційних пунктів і використання інформаційних технологій. Маючи свободу пересування люди не повинні, однак, бути змушеними залишати своє рідне місто чи село для отримання якісної освіти. [A Memorandum of Lifelong Learning) [4].

Зазначені принципи формують концептуальну визначеність системи освіти дорослих. Однак, на нашу думку, ці вихідні положення не в повній мірі враховують національну специфіку, соціально-економічну природу як всієї системи освіти, так і освіти дорослих. Виходячи з цього, ми пропонуємо уточнений комплекс принципів освіти дорослих як органічної ланки загальної системи безперервної освіти, й які, з нашої точки зору, можуть бути взяті за основу навіть формування бізнес-моделі закладу освіти для дорослих. Запропонований нами комплекс принципів освіти дорослих схематично проілюстровано на рис.1.

Отже, одним з основних принципів повинен бути принцип пріоритетного розвитку духовного, інтелектуального, соціокультурного, особистісного, професійного потенціалу особистості дорослого, його здібностей не тільки ефективно використовувати існуючі економічні і соціальні технології, а й здійснювати інноваційні процеси, процеси соціальної творчості в широкому сенсі.

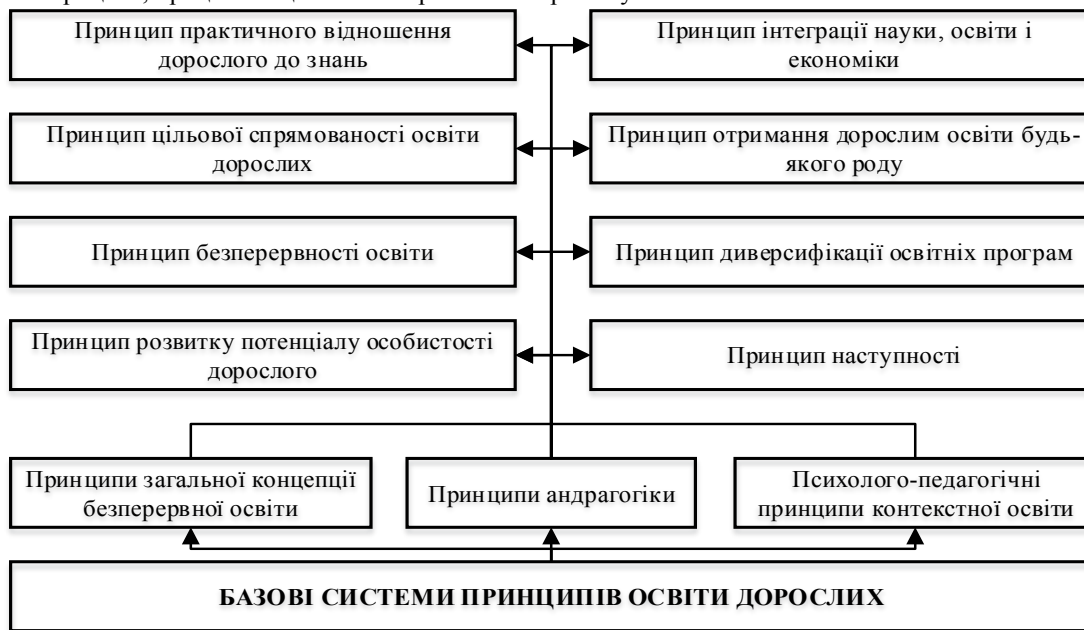

Рис. 1. Концептуальна схема принципів освіти дорослих

Другим є принцип наступності, який позиціонується нами в двох аспектах. По-перше, як наступність змісту, форм, методів, засобів і умов освіти, що змінюють один одного на різних щаблях безперервної освіти. По-друге, як принцип послідовності рівнів розвитку і саморозвитку людини, що переміщується по цих сходах відповідно до своїх пізнавальних, соціальних і професійних потреб.

Наступним є принцип безперервності освіти. Наше розуміння цієї першооснови обумовлене двома факторами. По-перше, уявленням про послідовність рівнів розвитку людини. По-друге, використанням філософського змісту таких категорій як «переривчастість» і «безперервність», що характеризують як структуру об'єкта, так і процес його розвитку. Освітні структури переривчасті, проте вони не повинні обмежувати безперервний розвиток особистості. На наш погляд, таке можливе лише за умови, що розриви між рівнями освіти у часовому лані будуть максимально заповнені самоосвітою. Вона, за своєю природою, головним чином націлена на збереження і розвиток пізнавального ставлення людини до світу (світоглядної та пізнавальної мотивації) і його вміння й прагнення вчитися. Тому конче необхідно переходити до навчання розвиваючого типу на всіх рівнях безперервної освіти, які передують освіті дорослих.

Принцип диверсифікації освітніх програм, гнучкості видів і форм освіти дорослих, які реалізують ці програм. Цей принцип обумовлює необхідність визначення «інваріанту» розвитку людини на кожному етапі безперервної освіти, включаючи освіту дорослих. Зазначимо, що за таких умов набуває особливого значення визначення актуального рівня розвитку дорослого та діагностики якості отриманої освіти.

Четвертим принципом у контексті заданої концепції, на наш погляд, має бути принцип отримання дорослим освіти будь-якого виду, в будь-якому місці, в будь-який час, будь-якого змісту. Країну не вивести з кризи у короткі терміни, якщо орієнтуватися на те покоління працівників, котре має пройти через базові структури безперервної освіти. Реалізуючи цей принцип в сучасних умовах, потрібно вирішувати проблеми відбору соціально активних фахівців і керівників, створення оптимальних можливостей для їх швидкого духовного, особистісного, професійного, посадового і соціального зростання.

Попередній принцип доповнюється принципом цільової спрямованості освіти дорослих на задоволення вже наявних у них потреб в освіті. Такі потреби виникають там, де йдуть інноваційні процеси політичної,

економічної, технологічної та соціальної активності. Такі вузли суспільної діяльності перетворюються в осередки, де працівники стають реальними суб'єктами прийняття рішень у всіх сферах своєї життєдіяльності. Проте, це не знижує актуальності завдання формування пізнавальних потреб у всіх – від школярів до дорослих.

Принцип забезпечення практичного відношення дорослого до знань. Дотримання цього принципу вимагає засвоєння дорослою людиною нового знання і здійснюється на основі ставлення до нових знань не як до мети навчальної діяльності, а як до інструменту вирішення актуальних практичних проблем і завдань, які постали перед ним на виробництві та в суспільстві; засвоєння знань в їх контексті.

Наступним принципом є принцип інтеграції науки, освіти і економіки проявляється у двох аспектах:

- зміст і сам процес освіти проектується і здійснюється мовою науки в контексті соціальної і професійної економічної та суспільної практики;

- система освіти дорослих бере на себе частину функцій науки у царині генерування нових знань через відставання науки від більш швидко оновлення соціокультурної і професійної практики суспільства.

Принцип провідної ролі спільних, колективних форм організації освіти дорослих, що створюють можливості для морально-етичного і технологічного взаємозбагачення, спільного навчання, спільної освіти, прояву і формування творчої індивідуальності кожного дорослого, який навчається.

Перераховані принципи відображають специфіку освіти дорослих як органічної ланки системи безперервної освіти. Одночасно з цим в ній реалізуються ще три системи принципів:

- принципи загальної концепції безперервної освіти, які закріплені у таких документах як «Меморандум освіти протягом життя» та «Концепція безперервної освіти»: гуманізм і демократичність, гнучкість, відкритість до нового, передового, а також випереджаючий характер змісту освіти по відношенню до потреб економічної і суспільної практики, індивідуалізація способів отримання освіти кожним, включаючи фахівців з вищою і середньою професійною освітою і керівників усіх рівнів [3, 4];

- відомі принципи андрагогіки як галузі педагогічної науки про освіту дорослих, зокрема узгодження змісту освіти з учасниками освітнього процесу;

- психолого-педагогічні принципи контекстної освіти, зокрема принцип проблемності змісту навчання і процесу його розгортання в діалогічному спілкуванні суб'єктів освітнього процесу, принцип дидактично обґрунтованого використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, принцип єдності навчання і виховання.

Реалізація наведеної системи принципів освіти дорослих як органічної ланки загальної системи безперервної освіти дозволяє інтегрувати сукупний духовний, життєвий, соціальний, пізнавальний і професійний досвід всіх «слухачів», забезпечити врахування внеску кожного в одержання результатів освіти. За цих умов «слухач» стає реальним «мислителем», справжнім суб'єктом пізнавально-практичної інноваційної діяльності. Повернувшись на виробництво, він може запроваджувати індивідуально або спільно з іншими здобуті знання до практичної діяльності, випереджаючи, певним чином, наукові дослідження.

Дифузія набутих знань та досвіду перетворює дорослого, який навчається у так би мовити викладача серед інших учасників професійної діяльності. Це є потужним мотивуючим фактором його включення в освітній процес. Дійсний же викладач виконує вже функцію не передавача навчальної інформації, а педагогічного технолога, який організує на сучасній науково-методичній основі творчі процеси формування нових знань, цілей, орієнтирів і цінностей самими дорослими учнями.

Зауважимо, що дотримання зазначених принципів дозволяє досягнути конкретно визначених цілей освіти дорослих. Отже, діяльність системи освіти фахівців (дорослих) спрямована на досягнення наступних цілей:

- збільшення разом з іншими ланками безперервної освіти духовного і інтелектуального потенціалу суспільства;

- постійне стимулювання, виявлення і задоволення потреб дорослих в освіті;

- приведення кадрового потенціалу до світового рівня, що сприяє процесам соціально-економічного розвитку країни;

- забезпечення соціальної захищеності та соціальної реабілітації дорослих, усунення всіх форм функціональної неграмотності на тлі глибоких структурних змін як в економіці так і в соціальній сфері;

- надання можливостей отримати дорослим освіту «для особистості», яка безпосередньо не пов'язана з виконанням ними професійних обов'язків, але одночасно з цим збагачує творчий потенціал людини.

Досягнення зазначених цілей освіти дорослих вимагає відповідного змістового наповнення освітніх програм. При цьому потрібно розрізняти зміст навчання і зміст освіти. Зміст навчання, тобто масив теоретичної інформації та алгоритмів формування вмінь, навичок, компетенцій становить зміст навчальних програм. Разом з тим, зміст освіти характеризує рівень морально-етичного розвитку особистості дорослого. Приріст цього рівня залежить не тільки від того, що викладається, а й від особистості викладача, педагогічних технологій, які використовуються, умов навчання та особистісного потенціалу навчальної групи. Для нормального функціонування і розвитку системи безперервної освіти дорослих необхідно адекватне нормативно-правове, фінансово-економічне, матеріально-технічне, організаційне, кадрове, інформаційне, психолого-педагогічне, педагогічне і науково-методичне забезпечення.

Проведений аналіз концептуальних засад освіти дорослих на даному етапі дослідження дає нам змогу зробити певні узагальнення. Отже, проблематику безперервної освіти можна умовно розділити на дві основні сфери: побудова системи безперервної освіти як частини соціальної практики (соціально-освітній аспект безперервної освіти) та процес засвоєння людиною нового життєвого, соціального, професійного досвіду. Саме

тому у сфері освіти дорослих проголошено поєднання принципу безперервності освіти із принципом навчання протягом життя і формуванням суспільства знань. Тим самим зроблена спроба закріпити в суспільній свідомості розуміння взаємної відповідальності суспільства, держави й особистості за розвиток освітніх процесів.

У змісті безперервної освіти прийнято виділяти три основні значимі компоненти, пов'язані з навчанням дорослого населення:

- навчання грамотності в широкому сенсі, включаючи комп'ютерну, мовну, соціальну та ін.;
- професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації (job qualification);
- загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану із трудовою діяльністю (life qualification).

Відповідно, за цілями, які ставляться й реалізуються в системі неперервної освіти, її умовно можна поділити на три складові:

Перша складова системи освіти протягом життя – додаткова професійна освіта – сприяє формуванню професійної основи кадрового потенціалу сучасної високотехнологічної економіки. Споживачами даних послуг є соціально адаптована частина населення, яке отримує освіту послідовно на всіх її рівнях.

Друга частина системи освіти протягом життя забезпечує різноманітним групам населення можливість адаптуватися до мінливих умов життя. Ця підсистема передбачає освіту, спрямовану на адаптацію й реабілітацію соціальних і професійних груп, не здатних самостійно пристосуватися до швидкозмінного соціального середовища. Крім того, до цієї підсистеми залучаються громадяни, які через різні причини не мають доступу до формальної системи професійної освіти, що створює для них загрозу десоціалізації.

Третя складова системи LLL забезпечує задоволення індивідуальних освітніх потреб громадян, наприклад, мовну підготовку, отримання психологічних, культурологічних та інших знань, комунікативних навичок, спеціальних умінь тощо.

Висновки. Зростаюче різноманіття пізнавально-інформаційних запитів різних верств населення неможливо задовольнити в рамках існуючих форм традиційної освіти. Загострюється проблема невідповідності сформованої системи освіти новим потребам суспільства й людини. Це породжує вимогу іншого підходу до організації масової освітньої діяльності дорослих – навчання повинне відповідати різноманітним інтересам і можливостям громадян, органічно вписуватися в їхній спосіб життя, враховувати специфіку запитів того чи іншого контингенту й навіть окремих груп населення. Освіта протягом життя покликана підвищувати рівень загальних знань і розширювати можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни. Вона повинна зробити внесок у подальшу демократизацію суспільства, а також сприяти посиленню позиції людини в професійній діяльності.

У цих умовах потрібен новий погляд на роль і значення неперервної освіти, яка відповідає сучасним освітнім потребам. Назріла необхідність у розробці теоретично обґрунтованих, практично значимих і переконливих концептуальних підходів до організації системи неперервної освіти в Україні. Однією з найбільш істотних проблем становлення системи неперервної освіти є подолання стереотипу ставлення до неформальної освіти як неповноцінної.

Таким чином, загальнометодологічні підходи передбачають розгляд освіти дорослих як цілісного цивілізаційного, гносеологічного феномену в процесі її історичного становлення і розвитку на основі сучасних освітніх парадигм через суперечливі позиції та спрямованість дорослої людини на досягнення вершин у її особистісному та професійному становленні. Подальша розробка і впровадження теоретико-методологічних засад, зокрема наукових підходів, постає основою модернізації освіти дорослих та формуванню ефективних бізнес-моделей закладів освіти для дорослих.

Література

1. Аніщенко О. Тренди освіти дорослих: реалії та перспективи / Олена Аніщенко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: зб. наук. пр. / за ред. І.П. Аносова – Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – № 2 (15). – С. 155-160. – (Серія «Педагогіка»)
2. Карпенко М. М. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку [Електронний ресурс] / М.М. Карпенко // Національний інститут стратегічних досліджень – Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1865/>
3. Концепция непрерывного образования // Бюллетень Государственного комитета СССР по народному образованию. Сер. Высшее и среднее специальное образование. – № 8. – 1989. – С. 9–20
4. A Memorandum on Lifelong Learning [Electronic resource] // Commission of the european communities. – Режим доступу до ресурсу: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
5. Statement by the European Association for the Education of Adults (EAEA) on the European Commission's communication on rethinking education – Режим доступу до ресурсу: http://www.eaea.org/media/news/2013/february/eaea_statement_rethinkingeducation.pdf
6. Towards an institutional strategy for Lifelong Learning in Higher Professional Education [Electronic resource] // Published by the FLLLEX consortium May 2012. – Режим доступу до ресурсу: www.aqu.cat/doc/doc_16974883_1.pdf